

En sjællandsk Mane- og Signebog.

Af F. Ohrt.

I. Bogen og dens Skriver.

Et lille uanseligt haandskrevet Hæfte er nylig stillet til Raa-dighed for Aarbogen. Paa Forhaand vækker det ikke større Forventninger: 11 smaa Oktavblade (18×11,5 cm); det forreste er nu løst fra Hæftningen, og det tilsvarende Blad bagest er forsvundet. Tekstens første Ord viser, at Begyndelsen mangler, og der altsaa er tabt yderligere (mindst) ett Dobbelblad. Teksten slutter øverst paa bageste Blads Forside. Bind mangler.

Ser vi paa det lille Hæftes Indhold, vækkes imidlertid vor Interesse; baade Himlens og Helvedes Magter er med i Spillet: vi har en Mane- og Signebog for os. Her er dog ikke Tale om at „mane“ døde frem; men ved alt, hvad helligt er, manes onde Aander og al Forhekselse bort fra „Guds Tjener NN“, d. v. s. fra ethvert kristent Menneske, der ejer, bærer eller fremsiger de stærke Ord.

En *sjællandsk* Signe- eller Manebog er indtil videre en ret stor Sjældenhed for os; langt det største Tal af slige Haandskrifter er fremdraget i Jylland og paa Fyn, herunder medregnet folkelige Lægebøger med isprængte Signelser. De Haandskrifter af saadan Art, som med Sikkerhed kan henføres til Nedskrivere eller Brugere Øst for Storebælt, er let opregnede: to er skrevne i 17de Hundredaar, det ene af en Landmand i Roskilde, det andet af en Student, senere Præst; ett fra Skelskør bærer Aarstallet 1767; skrevne i 19de Hundredaar er ett fra Ellinge (vistnok Landsbyen ved Frederiksværk) og ett fra Skævinge ved Hillerød; endelig to fra Møn. Hertil kommer nu vort Haandskrift fra Kirke-Saaby Sogn. De fle-

ste sjællandske Signebøger er altsaa fremdragne fra gamle Roskilde Amt og fra Frederiksborg Amt.

Sagen ligger sikkert ikke saadan, at Signen og Manen og Hekseri og Bøger om slige Kunster har været sjældnere i Øst-end i Vest-Danmark. Endnu lever Mindet om flere sjællandske kloge Mænd og Signekoner, som sikkert har ejet saadanne Bøger (saaledes Konen fra Tjørnehoved ved Præstø). Nej, det er Efterforskningen, Indsamlingen, det har været smaat med. Sjælland har savnet en Evald Tang-Kristensen. Naar der nu for nylig er fremdraget endnu en sjællandsk Signebog, bliver dette da „noget af en Begivenhed“. Baade af den Grund og for sit Indholds Skyld kan Bogen fortjene at offentliggøres her. Forhaabentlig vil det saa give et lille Stød til, at andre, som ejer saadanne Haandskrifter, vil stille dem til Raadighed for Forskningen; de er velkomne Bidrag til Udredning af vort folkelige Aandslivs Historie. Det naturlige Centralsted for den Slags Bøger er Dansk Folkemindesamling i det kgl. Bibliotek i København. Det er meget ønskeligt, at Ejere af slige Sager vil indsende, om muligt skænke dem til denne Institution.

Den ny Signebog er stillet til Raadighed af Hr. Brygger *J. Klarskov-Hansen* i Kirke-Hyllinge. Han har faaet den af sin endnu levende Moder; og hendes Farfader er den, der har nedskrevet Teksten. Det var *Peder Hansen*, Gaardfæster i Abbetved, Kirke-Saaby Sogn, Volborg Herred. Allerede den tydelige Haandskrift og den væsentlig korrekte Stavning viser, at vi ikke har med en uvidende Person at gøre. Og man gaar meget fejl, hvis man tænker sig Skriveren af dette for os saa fremmedartede, overtroiske Dokument som en lyssky Heksesemester. Han var Sognefoged og Lægdsmand, ja Medlem af selve den grundlovgivende Rigsforsamling 1848 (folkevalgt Medlem for Kbh.s Amts 6te Distrikt). I Beretningerne om Forsamlingens Forhandlinger (Sp. 1732) meddeles, at han indleverede to Adresser fra „Bonrup og Himmershøj Sogne“ (i hvert Fald det sidste udenfor hans Valgkreds) om, at Valgloven til Rigsdagene maatte blive overensstemmende med Valgene til nærværende Rigsforsamling. Kbh.s Amts 6te Distrikt har valgt et Medlem ind, der kunde mere end sit Fader-
vor; den samme Mand, som arbejdede med paa at give Danmarks Rige en Grundlov, sad i sin Fritid og skrev gamle Be-

sværgelser af. Uden Tvivl har Peder Hansen ikke regnet Bogens Indhold for Mørkets Kunster, heller ikke for snurrig Overtro, men for fromme og nyttige Bønner mod alt ondt. Hvilken Betydning Bogen endnu i senere Tid har haft for Slægten, skønnes af, at P. Hansens førømtalte Barnebarn skal kunne hele Indholdet udenad. Slægten skal ret langt tilbage i Tiden have været knyttet til Abbetved; og Hr. Klarskov-Hansen meddeler den Familietradition, at Bogens Bønner skal være gaaet mundtligt i Arv paa Gaarden lige siden „Kvægpestens Dage“ (d. e. siden c. 1750?), indtil P. Hansen skrev dem ned. En enkelt Fejl i Tekstens Begyndelse, „Sets Bagferdighed“ for „Sets Spagferdighed“ (og senere „Luse“ i Stedet for Lucæ), tyder virkelig paa, at mundtlig Tilsigelse ligger bagved, men det kan rigtignok intet bevise om hin Tradition; Skriveren kan f. Eks. have haft en Hjælper, der har dikteret (foresagt) ham Ordene efter et andet Haandskrift.

2. Indholdet.

Den meget lange Bøn eller Maning, der fylder næsten hele Haandskriftet, er en saakaldt „Cyprians-Bøn“. Den synes i *nyere* Tid kun at være kendt og brugt i Danmark og Norge (om de slaviske Lande tør jeg dog intet sige) og er altsaa, evropæisk set, en Sjældenhed. Her hos os har Bønnen til Gengæld været meget yndet lige til ned mod Nutiden; foruden Abbetved-Bogen kendes 8 Haandskrifter med lignende Tekst, desuden 4 eller 5 fra Norge. Af de danske er hidtil kun een trykt (i „Cyprianus Bog“, Kbh. 1870 og 1881, Side 3—13). Ganske særlig nær ved Abbetvedbogens Tekst staar det førømtalte Haandskrift fra Skævinge (nu i Folkemindesml.). Cypriansbønnens Indhold er en Kæde Bønner og Besværgelser mod Trolddom og Forgørelse. For Overskueligheds Skyld deler vi den her (og senere i Tekstudgaven) i fire Hovedafsnit.

I. (Den manglende Begyndelse, der vistnok har fyldt to Blade, har indeholdt en Bøn til Jesus mod al Djævelskab med Henvisning til to af Guds Magtgærninger i gamle Dage: Klippen, der gav Vand i Ørkenen, og de fire store Paradisfloder). Saa følger en Maning mod de onde Aander; de forbandes ved Opramsning af en lang Række bibelske Personer og Undere fra Gamle og Ny Testamente, lige fra Adam til Pinseunderet.

En saadan Opregning af bibelske „Eksempler“ er ret fremmedartet for Nutidens kirkelige Brug, men dog ikke helt uden Sidestykker. I dansk „Psalmebog for Kirke og Hjem“ staar i en „Bøn naar man er i Storm“ bl. a.: „Bevar os med Skib og Gods, ligesom du forud bevarede din Tjener Noah i Syndflodens Dage....., ligesom din Søn, vor Herre Jesus Kristus, hjalp sine Disciple, da de vare i Havsnød.“ Altsaa to Eksempler paa Guds Magt og Hjælp, hentede fra den gamle og den ny-Pagt. Og i selve Bibelen træffer vi i Nehemias' Bog Kap. 9 en Bøn med lang Opregning af Guds fordums Velgærringer mod Israels Folk. Men medens disse Bønner fremfører deres Eksempler under Hensyn til de foreliggende Forhold og ligesom for at minde Gud og sig selv om hans Hjælp i lignende Tilfælde, saa er Tankegangen i Cypriansbønnen og lignende Dokumenter tydeligt nok langt mere haandfast. Alle „Eksemplerne“, uden videre Hensyn til deres Indhold — „alle disse Navne og Kræfter og Bønner“, som Teksten kalder dem i Sammenfatning —, er set som kraftfyldte Realiteter, som overnaturlige og dog haandterlige Værdier, hvad enten det er Tornebusken i Ørkenen eller Jeremias' Graad eller den korsfæstede Jesus. Og i Begyndelsen af vor Bøn er det ikke Gud, der skal paahøre Opregningen, men det er de onde Aander, som skal skræmmes bort ved den. Djævlene dænges ligefrem til med en Hagl af disse hellige Projektiler og maa rømme Marken.

II. En Bøn om, at Forgørelse maa blive magtesløs, af hvad Slags denne end er. Det gælder her om med største Omhu at faa opregnet alle de optænkelige Stoffer og Steder, som i den Henseende kunde blive farlige. For hvis blot ett eneste glemmes, kan Troldfolkene udse sig netop det til at volde Skade (saadan som Loke valgte den ubetydelige Mistelten, som Frigg havde glemt at sikre sig, til at komme Balder til Livs). Her er vel særlig tænkt paa Farer fra tryllekyndige Mennesker, ikke direkte paa Djævlens Optræden. — Opregningen sker i tre Rækker: 1. Først alle de Stoffer, Metal, Træ osv., hvoraf Hekse kan lave „Billeder“ til at forgøre et Menneske ved. Et Billede (en Voks- eller Træfigur t. Eks.) staar i en hemmelighedsfuld Forbindelse med det afbildede Menneske selv. Tegner jeg med Kridt et Øje og vedtager, at det betyder

Tyvens Øje, saa rammes selve Tyven, naar jeg slaar paa Kridtet. Begraver jeg et „Billede“ af NN, saa nedgraver jeg derved hans Lykke og Velfærd. Paa slig Maade, især med Voksfigurer, er der i og udenfor Danmark gennem Tiderne drevet megen Skadetrolddom. 2. Den anden Opregning gælder vistnok al anden Slags Forgørelse og nævner alle de Genstande og Stoffer, hvormed man ellers kan volde ondt paa Mennesker og Dyr. 3. Endelig opregnes særlig saadanne Steder, hvor de farlige Sager kan anbringes: Verdenhjørnerne, Huse, Marker o. s. fr. (Et Billede eller en Knogle kan f. Eks. tænkes lagt Nord for NN.s Hus i et Hul i hans Have). Grupperne 2 og 3 flyder dog noget over i hinanden.

III. En ny Bøn mod Forgørelse med en Opregning især af Engle og Helgener, hvis Hellighed giver Bønnen øget Kraft overfor Gud.

IV. Til Slut atter en Maning til de onde Aander om at lade NN i Fred; den er styrket med kraftige Trusler og med ny „Eksempler“ og hellige Navne. Dette Stykke mangler i flere danske Kilder, og mod Slutningen afviger de enkelte Opskrifter tildels stærkt indbyrdes. En særlig Overskrift („Formaning“) har det kun i Abbetvedbogen, men mulig er det dog fra først af netop en Helhed for sig, udenfor Cypriansbønnen.

Helt udenfor denne staar endelig nogle Sætninger fordærvet Latin og en lille dansk Signeformel i Slutningen af Bogens Tekst.

3. Oprindelsen.

Hvorfra stammer nu den lange „Cypriansbøn“, som er vort Haandskrifts Hovedindhold? Saa meget er straks klart, at den gaar tilbage til den katolske Tid. I Afsnit III møder vi, som nævnt, en Række Helgener. Desuden findes der i vort kgl. Bibliotek et lille Haandskrift fra Kong Hans' Dage; det bringer bl. a. samme Bøn, paa *Latin*. Den afbrydes dog længe før Slutningen midt i en Sætning. Til Gengæld har den en Indledning, som ikke blot Abbetvedbogen, men ogsaa Skævingebogen mangler, men som findes i flere andre danske Haandskrifter. I denne Indledning fortæller den angrende Troldmand Cyprianus om sine onde Kunster i Fortiden og beder nu Gud om at ophæve Virkningerne af dem (deraf Navnet „Cyprians Bøn“; det er ham, der tænkes at føre Ordet og-

saa i det følgende og bede hele den lange Bøn til Bedste for enhver Kristen).

Er det da mon en dansk, latinkyndig Gejstlig eller Klosterbroder, som i vor Middelalder har forfattet hele denne Cypriansbøn? Den ældgamle Legende om Cyprianus, der fra Trolldmand blev Kristen og Martyr, var naturligvis kendt ogsaa oppe hos os, saa en Dansk kunde falde paa at udnytte hans Navn i en Bøn mod Forgørelse. Og som før antydet synes det, som man hverken i England, Tyskland, Frankrig eller noget andet Land i den gamle romersk-katolske Kristenhed nu kender noget Sidestykke til vor Bøn, hverken paa Folkesprog eller paa Latin. — Allerede selve Teksten røber dog ved et enkelt lille Ord, at Forfatteren ikke har levet herhjemme. Der tales i Afsnit II om, at Forgørelse kunde lure „i Saracernerne Grave“. Men i Danmark har vi dog altid haft Saracernerne (fra Middelalderen Navn paa Araberne eller paa alle Muhammedanere) saa tilpas paa Afstand, at det ikke kunde true os foruroligende, om noget Kogleri blev hekset sammen i en af deres Grave. Og søger vi tilstrækkelig langt ud i Verden og tilbage i Tiden, finder vi da ogsaa vor Bøn igen: Indenfor den græsk-katolske Kirke har den været vel kendt; flere *græske* Haandskrifter fra Middelalderen bringer en Tekst, der i det væsentligste svarer til vor latinske og danske; den indeholder baade Indledningen med Cyprianus' Skriftemaal og flere Afsnit af den lange Bøn eller Maning, som ogsaa vor Abbetvedbog har. Paa Helgenernes Plads staar en meget lang Liste med særlig græske Helgener. „Cyprians Bøn“ er da sikkert forfattet etsteds i det græske (byzantinske) Kejserrige, formodentlig i den tidlige Middelalder, og for Indledningens Vedkommende paa Grundlag af den endnu ældre græske Legende fra 4de Hundredaar om Trolldmanden og Martyren Cyprianus fra Antiochia.

Bønnen har da uden Tvivl i Middelalderens Løb bredt sig over det vestlige Europa og er fra et Naboland kommet til os; og formodentlig henligger der ogsaa i udenlandske Biblioteker gamle Haandskrifter med denne Tekst paa Latin eller Folkesprog, selv om intet af dem hidtil synes offentliggjort. Vor Tekst bærer muligvis paa flere Steder Præg af at være oversat fra Tysk og ikke direkte fra Latin. — Men oppe i Dan-

mark og Norge har vi i hvert Fald med enestaaende Vedhængen bevaret den gamle østerlandske Besværgelse i Brug som en kraftig Hjælp mod Djævelskab og Trolddom. Et Udslag helt ned i nyeste Nutid af denne Troskab er det førnævnte Træk, at en endnu levende, 1923, kan hele det lange Skriftstykke udenad.

I det følgende meddeles saa Teksten, som vort Haandskrift giver den, ogsaa med de ret faa Stavefejl; dog er de „store“ Bogstaver og Skilletegnene gennemført konsekvent. Skriveren har sat ethvert „NN“ paa en Linie for sig, som Regel med et Dobbeltkryds under. Noter under Teksten giver de nødvendige Oplysninger. Begyndelsen (de første „Eksempler“ i Afsnit I) er ret vanskelig; og havde vi ikke den latinske Tekst, vilde den sine Steder være helt uforstaaelig. Der er her saa mange Ord, som kræver Forklaring, at det er fundet overskueligst at meddele Oplysningerne til dette Stykke fortløbende under ett og ikke fordele dem i Noter til de enkelte Ord. Paa nogle Steder er Skævingebogen til god Hjælp. I Teksten betegner /-/ Ord, som bør stryges, (-) Ord eller Bogstaver, som bør tilføjes. I Noterne betyder Lt „den latinske Tekst“ og Sk „Skævingebogens Tekst“.

I. NN, at der skal ei over ham ingen Fantasi eller Djævelens Lignelse have Magt, men skal gaae og vige af ham, jeg forløser ham udi Fred. Djævelen og alle onde Aander skal være formalededet og forbandet og alt deres Kraft, ved Ser-

Paa det forudgaaende, nu tabte Blad har bl. a. staaet: „O Herre min Gud, fri mig, regjer mig, giv mig Magt . . . at jeg kan afløse denne Guds Tjennere (NN)“ (efter Sk). Denne „Jeg“ er Cyprianus eller hans Stedfortræder, Signeren. At afløse betyder i ældre Kirkesprog at tilsige Absolution (Udløsning, Udfrielse), særlig at tilsige Syndernes Forladelse; her er jo Tale om Udfrielse fra Djævelens Magt.

ei — i n g e n Fantasi, d. v. s. ikke nogen Fantasi. — Ordet F a n t a s i betyder her ikke „Indbildning“ men Skræmmebilled, Gøglebilled (Spøgelse), sendt af Djævelen (Lt har fantasma). Og L i g n e l s e (d. e. noget, som ligner noget andet) er her væsentlig det samme: et Billed, Skrækketbilled. — „j e g forløser ham udi Fred“ er Fejl for „og forløse ham“ osv., d. e.: men lade ham være i Fred. — f o r m a l e d e t er et tysk-latinsk Ord, d. e. forbandet. — O r d e n e v e d S e r m o n i

moni Petri Baand, den som er et Hoved over alle /alle/ Aposteler, og ved den øverstes Bøn og ved Profeternes (Fuldkommenhed?) og ved Pilegrimernes Ymyghed, ved Adams Storhed, ved Abels Offer, ved Sets Bagferdighed, ved Amon(s) Syner, ved Kams Kydskhed, ved Raf(a)els Godhed, ved Enoch(s) Borttagelse, ved Sems Fødsel, ved Isaaks Of-

P e t r i B a a n d er første Led i den Række „Navne og Kræfter“, hvorved Djævlene nu besværges, og de maa betyde „ved Banlysningen i Peters Prædiken“. Alle andre danske Haandskrifter læser „ved Simoni(s) Petri Baand“ (eller „Band“), men i Lt staar ganske som i vort (excommunicatione sermonis Petri). S e r m o n i (s) er da blevet staaende uoversat fra Grundteksten — hvad enten det saa dær skulde være en gammel Fejl for „Simonis“ (Simons), eller det er det oprindelige. For B a a n d læses bedre B a n d. Peter fik ifølge Matt. Ev. 16,19 Magt til at aabne og lukke Himlens Dør; hvem han i sin Prædiken, sit Ord, excommunicerer (bandsætter), er da udstødt i Fortabelse. Og da han er „et Hoved over alle Aposteler“, har hans Ord den aller største Magt. — d e n s o m d. e. han som. — v e d d e n ø v e r s t e s B ø n (!); her har Lt „ved de ydmyges Bønner“. — Efter de første ret almindelige „Navne“ begyndes saa med Adam forfra i Bibelen, dog ikke altid i god Ordning. — A d a m s S t o r h e d : I Jesu Sirachs Visdom 49,21 hedder det: „Over hvert levende Væsen i Skabningen staar Adam.“ Iøvrigt har Lt det naturligere Udtryk „ved Adams Skabelse“. — A b e l s O f f e r, 1. Mosebog 4,4, blev godt modtaget af Gud og er altsaa en Magtfaktor mod Djævelen. — S e t s S p a g f æ r d i g h e d : Set blev, 1. Moseb. 4,25, til Forskel fra Kain Stamfader til en Slægt af fromme Mennesker, og gamle Legender fortæller om, hvorledes han tager sig af sin Fader Adam, da denne er gammel og svag. — A m o n s S y n e r er meningsløst; bedre vilde „Amos' Syner“ gaa, da denne Profet (Amos Kap. 7—9) ser en Række Syner om Israels Undergang; andre danske Haandskrifter læser „Amos Figur“ o. l. Men Amos passer daarligt paa denne Plads. Lt hjælper os her ikke („ved Anias Skønhed“!), men Gaaden løses tildels, naar vi gaar helt tilbage til den græske Tekst; dær staar: „ved Enos' Bebudelse“ (eller Glædesbud). Enos er den, vi her maatte vente; han er efter 1. Moseb. 4,26 Sets Søn, paa hvis Tid man begyndte at paakalde Gud med hans rette Navn. (Maaske er saa „Syner“ først kommet ind, efter at Enos var forvansket til Amos). — K a m s K y s k h e d kan man umuligt tale om (se 1. Moseb. 9,20 fl.!). Der staar i Lt „Cayna's Kyskhed“. Kainan eller Kenan er Enos' Søn og hører altsaa til den fromme Linie, 1. Moseb. 5,9-14. — Disse fire vanskelige Grupper kan da læses saaledes: v e d A d a m s S t o r h e d, v e d A b e l s O f f e r, v e d E n o s ' B u d s k a b (?), v e d K a i n a n s K y s k h e d. Vi har her Jordens fire første Slægtled af fromme Mænd. — Rækken brydes saa af R a f a e l s G o d h e d (se vel Tobias' Bog Kap. 5 fl.); man

fer, hvilgen Herren friede med sin Engel, ved Mikisidens Bødelse og Hillighed, ved Iacob Partriarken, ved Iosephs Fængsel, ved Iobs Taalmodighed, ved Mose Hørsomhed, ved Iosafats Ærefuldhed, ved Aarons Hillighed, ved Simoni Bønner, ved Davids Salmer, ved Isaaks Bebudelse, ved Ierimia Graad, ved Zakaria Bøn, ved Profeternes Profisier, ved Helligene som ikke sover men altid lover Gud, ved Dybhedens Dybhed, ved Guddommens Klarhed, ved Evangelisternes Tunger og ved Englenes Røst, ved den Busk som Mose saa brænde og ei blev fortæret /og blev fortæret/, ved Sternernes Glans, ved den gloendes Ildskye, ved vor Herre Jesu Christi Fødsel, ved hans Røst, som er hørt og ly(d)t af Himmelen og sagte¹: „denne er min e(l)skelige Søn, han behager mig, hører ham“, ved den som mætter de 1000 Mænd² i Ørken, ved den som vender Vand til Viin, ved den som opvakte den Enkes Søn af Nain og Laserus af Graven, ved den som gjorde stille Havet

kunde have ventet Mahalaleel, Kainans Søn, paa denne Plads. — Enoch blev „borttaget“ fra Jorden af Gud paa Grund af sin Fromhed, 1. Moseb. 5,24, Jesu Sirach 44,18 og 49,19. — Lt har derefter baade Metusalem og Noah, dansk Tekst springer lige ned til Sem. — Mikisidens Bødelse er Fejl for „Melkisedechs Lydelse“, d. v. s. Lydighed. Denne Konge og Præst omtales i 1. Moseb. 14,18 og f. Eks. Hebræerbr. 5,5 fl. (hvor maaske Vers 8, misforstaaet, kan ligge til Grund for Tanken om hans Lydighed). — Mose Hørsomhed d. e. Lydighed. — Istedetfor Josafat, 1. Kong. Kap. 22, skal man muligvis følge den græske Tekst og læse Josua sammen med Mose og Aaron (senere nævnes i Græsk ogsaa Jafet.) — Simoni Bønner!? (Lt og Gr vejleder os her ikke). Maaske er det Fejl for „Salomonis“; ved Siden af „Davids Salmer“ staar i Bibelen jo Skrifter, som tillagdes Salomon (Ordsprog, Prædiker, Højsang). — Isaaks Bebudelse, læs „Esaias' B.“ (Spaadom om Frelseren). — Jeremias tilskrev man den saakaldte Begrædelsers Bog. — Profisier: Profetier. — Helligene, som ikke sover: Aabenb. 4,8 omtaler himmelske Væsener, som uden Hvil Dag og Nat priser Herren. — Dybhedens Dyb er Guddomsdybet, Romerbr. 11,33. — Sternernes Glans o. s. v. Ordene synes her kastede noget mellem hverandre og derved delvis forvanskede; Lt har: „ved Sky-Støtten, ved den gloende Ilds Glans“, 2. Moseb. 13,21.

¹ d. e. sagde. Matt. Ev. 17,5 ved Forklarelsen paa Bjærget. Lt udelader „hører ham“; i den Form bliver det Røsten ved Jesu Daab, og det passer bedre straks efter hans Fødsel.

² Andre Haandskrifter: 5000.

og vandrede over Havet, ved den som er korsfæst, død og jor-
det, opreist /anden/ paa tredie Dag, ved hans Opfarelse, ved
1000 Maal 1000 Engle, som hannem baar¹ og er opfaren til
Himmelen, ved den Helligaands Udsendelse til Apostlerne,
ved den af hvilken alting er, ved den² afløser jeg al Forgjø-
relse og Djævelskab, som er gjort eller været haver imod
denne Guds Tjenere NN, at den Formaledidelse skal ingen
Magt have at gjøre mig³ Skade i denne Gjerning, men skulde
gange og vige bort beskjemmet, og uden Beskjemmelse eller
Skade, ved disse forommel(d)te Navne og Kræfter og Bøn-
ner som i denne Bog ere, stor Gud til Lov, som alting haver
skabt, og ved hans Røst, som sagte: „Eli Eli Lama Asapta-
nia“, det er udlagt „Min Gud, min Gud, hvi forlod du mig.“

II. Ved den levende Guds Magt, som er ærefuldtgjort og
tilbedet, ved Fader, Søn og den hellig Aand skal alle disse
Ting, Baand⁴ og Troldom og Forgjørelse og Djævelens Fan-
tasi⁵ af Sølv, af Guld, af Kaabber, Jern og Bly og Træ eller
af hvadsomhelst Malm det er eller være kan, af Vox, af Træ,
af Kridt, af Jord, af Urters Røder eller af hvadsomhelst Ting
det er eller være kan, /J/ ved Guds Kraft Fader alsommæg-
tigste⁶ skal alle disse Ting sønderløses af denne Guds Tje-
nere NN.

Og er der gjort nogen Forgjørelse paa nogen Lemmer eller
nogen . . .⁷, som er af Balsom, af Ulde(t) eller Linned, af
Silke, af døde Menneskelemmer, af Tyvebeen⁸, af Dyrebeen,
af Fugle- eller Fiskebeen, da skal alle disse Ting sønderløses,
hvad enten de ere paa Perkument⁹ eller i Bog, paa Træer eller

¹ d. e.: som bar ham? (Sk: som høs hannem var). Ved Himmelfar-
ten tænkes Jesus ledsaget op af tusinde Gange („Maal“) tusinde
Engle, f. Eks. ud fra Salme 68, 18. 19.

² d. e.: ham.

³ „mig“ er vel Signeren, som ved Bønner udfører den „Gærning“
at hjælpe NN.

⁴ B a a n d, Lænker, djævelske Tvangsmidler.

⁵ Lt siger her „Billeder“, jfr. vor Indledning Side 19.

⁶ d. e.: den alsommægtigste Faders.

⁷ Ulæseligt Ord (S a g ?). I Stedet for „Lemmer eller nogen . . .“
bør der vist blot staa „Ting“ (saaledes Sk og andre).

⁸ Tyvebenene hører næppe med til den oprindelige Tekst.

⁹ Pergament(ruller).

nogen Urter eller i Jorden eller i Stene eller paa noget /noget/ andet Dyr, hvadsomhelst det er eller være kan, skal al Forgjørelse sønderbrydes; og er der noget gjort i Ild eller i Havet, i Veiret eller i Vind eller for oven eller nedent enten i V(ox)¹ eller i Stene eller i Kirker² eller i Saraserernes³ Grave eller i noget Menneske(s), hvemsomhelst det være kan, paa Mand eller Qvinde, paa Bjerge eller i Dale, paa Mark eller i Have(t), uden eller inten, oven eller nedent, enten i Dale⁴ eller i Hule — alle disse Ting skal sønderrives af denne Guds Tjenere NN.

Eller om der er noget Baand i⁵ nogen Forgjørelse eller Troldom af Østen eller Vesten, Søndent eller Norden, eller om det er eller været haver i Senge, Vægge, paa Bordet eller Gulvet, i Huus eller uden Huus, op eller nedent, eller det er i Urtegaarde, i Jord eller i Træ, i Grave eller i Huler eller i Kirker⁶, i Baand⁷ eller i Grund eller i Kalkgaarde⁸ eller i Abelsgaarde eller paa Udørkener⁹ eller der som Veiret¹⁰ skilles ad eller i enge Graver¹¹ eller om det er i Stytte¹² eller nogen Løselse¹³, som er af Malm, Sten eller Træ, hvadsomhelst Ting det er i, eller om der er nogen Forgjørelse paa nogen Lemmer eller nogensteds — alle disse Ting skal sønderbrydes af denne Guds Tjene(re) NN.

III. O Du Herre Jesu Christ, frels ham af al(t) ondt og Djævelens Fristelse og af alle onde Aander og af alle skade-

¹ d. e. Vokssegl (Sk har „Vor“, Lt „Segl“).

² Kirker er Fejl for Lerkar (Lt).

³ Saracenere d. e. Arabere, Muhammedanere; Lt tilføjer: „og Jøders og Hedningers og Kristnes“.

⁴ Dale, læs Døre (Sk, Lt).

⁵ „i“ er Fejl for eller.

⁶ Kirker vist Fejl for Kiældere (Sk).

⁷ Baand læs Brønd (Lt).

⁸ d. e. Kaalgaarde.

⁹ Læs mulig Udøer (Lt insulis).

¹⁰ Veiret læs Veiene, altsaa: ved Vejskel.

¹¹ enge Graver, Lt har „i en enkelt (ensom) Grav“.

¹² d. e. i en Støtte (Lt Statua).

¹³ Fejl for Lukkelse (Lt og andre).

lige og dødelige Værge¹ og af al Forgjørelse², eller og af alle de Ting Forgjørelse² fører med sig, og af alle /de Ting/ skadelige og dødelige i Magesiner³, hvadsomhelst Vilkaar det have, af al Forgjørelse som kunde være (med) Korn eller Jord eller nogen anden Ting, hvadsomhelst det er eller være kan, af de onde Øien, af de svigefulde Tunger og af alle Uvenner, ved Guds Navn, Abrahams, Isaaks og Jacobs Gud, en stor Konge og ærefuld i Himmelen og paa Jorden. Alle disse Ting skal sønderrives, og Gud skal oplade os⁴ sin Miskundheds Dør for alle (le)vende og (døde og) alle Helligene, for Mika(e)l, Gabriel og Raf(a)el, for Tronernes Magt og Herredømme⁵, for den hellig Aands Orten⁶, for alle hellige Orden⁷, Kerubim og Serafim, for alle Engle og Over-Engle, ved St. Hans Babtistum⁸, Patriarker og Profeter, ved de 12 Apostler og ved de 4 Evangelisters Bøn, Mathæi, Mose, Iohannes og Luse⁹, ved alle Martyrenes Bønner, ved alle deres Staldrødre, ved den hellig Konserarus¹⁰ Bønner og alle andre Hilligene, ved alle hellige Jomfrue(r)s Bønner, hellig Jomfrue Maria Magdalene og Maria Egyri¹¹, og

¹ d. e. Vaaben.

² Forgjørelse er her mulig Fejl for Forgivelse, d.e. Gift (Lt).

³ i Magasiner: disse to Ord (Sk: intagelser) svarer til Ordet „i m a g i n e s“, Billeder, i Lt. Et ældre Haandskrift har vel ladet det uoversat: „skadelige imaginer“, og det er saa blevet omtydet.

⁴ Her bryder Lt af.

⁵ Læs „Troner, Magter og Herredømmer“; det er tre Klasser af Engle, jfr. Efes. 1,21.

⁶ Ett Haandskrift har mulig det rette: „for alle hellige Aanders Værrelse“ (Væsen?).

⁷ d. e. Engleordener, Rangklasser af Engle.

⁸ d. e. Baptistam, Døber.

⁹ Mose er strøget og rettet til Markus, Luse til Lukas. I det benyttede Haandskrift maa have staaet „Matthæi, Marci, Johannis, Lucæ“ (udtalt Lusæ), Navnenes Ejeformer.

¹⁰ Konserarus hedder ingen Helgen; læs „de hellige Konfessores“ (Bekenderes), saaledes har ett Haandskrift.

¹¹ Egyri (Sk: Egypti). Ogsaa græsk Tekst nævner, blandt mange Helgener, „den ægyptiske Maria“. Hun skal efter Legenden have levet omkring Aar 400 og først ført et syndigt Liv i Aleksandria, men siden boet som from Eneboer Øst for Jordan.

Ursel¹ med sine Staldrødre, ved det hellige Korsets Paafindelse², ved hvilken³ Menneskens Kjønn ere frelst af Mørkhedens Magt, ved alle Hilligheds Bønner, som i denne Bog ere, skal denne Guds Tjenere NN foreløses af al Forgjørelse, af alle onde Øien, af Fulersteds Magt⁴, ved Fader, Søns og den hellig Aands (Navn), Amen.

IV. Formaning⁵.

Jeg formaner Eder, I onde Aander, hvadsomhelst Slags I ere, ved den levende Guds Magt, den som er en Gud over alle Guder, en Herre over alle Herrer. Jeg besvær og formaner Eder og vidensiger⁶ Eder, I Aander, ved Guds Navn, ved alle disse Ting, som foreskrives og indholdes i denne Bog, at I ei længere skal have Magt over denne Guds Tjenere NN og ei over mig eller over os Skade (gjøre?) Dag eller Nat, ei vaa-gendes eller sovendes, sidendes eller staaendes, dørkendes⁷ eller vandrendes, ei i den ny Maaned og ei i den gamle Maaned⁸, ei nogen Time om Dagen og ei nogen Time om Natten, over denne Guds Tjenere NN, hvad heller han er afværende eller hos⁹ eller andensteds, over hvilken denne Skrift er læst. Og ligesom Ilden udsluktes, at den ei brænte de 3 Mænd Sidrak, Mesak og Abinigo i den gloendes Ovn¹⁰, saa skal ei blive¹¹ nogen onde Aander, ei Baand, ei Forgjørelse, ei svigagtige Tunger og de onde Øien imod denne Guds Tjenere

¹ Ursel (Ursula) skal have været en britisk Prinsesse, der med sine Ledsagerinder kom til Køln og her blev dræbt af de hedenske Hunner.

² Helena, Kejser Konstantins Moder, fandt i Jerusalem Jesu Kors.

³ Den oprindelige Tekst har sikkert haft „ved hvilket“ (nl. Korset).

⁴ Sk har „af de Filisters Magt“.

⁵ d. e. Maning.

⁶ d. e. vedensiger, her vel „taler imod“, ogsaa „afviser, forsager“.

⁷ Sk har her „dyrkendes“; et andet Haandskrift har „drikkendes“; men det svarer ikke godt til „vandrendes“. Maaske oprindelig „dyckendes“, d. e. dykkende (badende, svømmende)?

⁸ d. e. Maane.

⁹ d. e. fraværende eller nærværende.

¹⁰ Daniels Bog Kap. 3.

¹¹ d. e. De skal ikke beholde Overhaand?

NN; hvilken jeg i Dag afløser af alt ondt, Gud til Lov, den al-sommægtigste Skabermænd; og Baand og alle Troldomme og alt Ondskab og al Forgjørelse skal komme over Eder, I onde Aander, som saadan gjør, i Dag og altid; og den alsommægtigste Gud skal fordrive Eder, og han skal sætte Eder i det udvortes Mørke. Ved de hellige Engle som love og ærefuld-gjør, og ved den Tordens Oplyselse¹ og Røst paa Sinai Bjærg og ved den Oplysning i det hellige², og ved den som taledes til Moses, at han skulde udlede Israels Folk af den ægyptiske Lands Troldom³, og ved den Mælk som Guds Søns Moder gav sin eneste Søn at drikke, at han er en Gjører til alting⁴, og Kerubim og Serafim og ved alle Engle og Over-Engle, og ved de himmelske Aander og Herredømme(r), og ved deres Bøn⁵ som er Arias og Mikal, og af dem blev ei et Haar brændt, fordi at Herrens Engel var med dem og løste deres Baand, saa afløser jeg denne Guds Tjenere NN af alt ondt Baand og Forgjørelse ved det hillige Embede⁶, som i Dag og hver Søndag⁷ høitideligholdes udi Kirken hvor⁸ Jesu Christ til Lov og Ære, og ved hans Blod som er udgydet paa Træet Golgata⁹, og ved St. Johannes' Tro og ved alle Engle og Over-Engle og ved alle Guds Hillige og ved Kong Davids Krone og ved alle Martyrernes Blod og ved de 12 Apostler og ved (de) 4 Evangelister afløser jeg denne Guds Tjenere NN af al Baand og Forgjørelse af alle onde Øien. Og Herren skal oplade os sin Miskundhed, og han skal sende os sin hellig Aand, at jeg kunde have Fremgang i denne Gjerning, at ingen Ting kan skade eller imodstaae dette Menneske, ei de 70 og 6 Tun-

¹ 2. Moseb. 19,16 (oprindelig „og Lysnen“, d. e. Lynen?).

² Teksten er ødelagt ved Gentagelse.

³ Læs Trældom.

⁴ Meningen er vel: han som har skabt Verden (og dog døde en Kvinde).

⁵ Læs: og ved de tre Børn (Sk); det ene Navn er glemt. Daniel 1, 6,7 og 3, 25-28.

⁶ d. e. Messen.

⁷ I den tabte Indledning foreskrives, at hele Bønnen skal læses om Søndagen.

⁸ Læs vor Herre (Sk).

⁹ d. e. Golgatas Træ.

ger¹, ei Satan have Magt, ei Troldom, ei Forgjørelse, ei Baand, ei onde Øien, ei svingefulde Tunger, ei legemlige Uvenner kan staae imod denne Guds Tjenere NN, som jeg i Dag afløser, og i Dag fordriver alle onde Aander i Navn Gud Fader, i Navn Guds Søn, i Navn Gud den hellig Aands, Amen, Amen.

Finis Korania Sit Oben. Solik Deo Gloria. Omnia Dosilios Solilitia Vina².

Fader Vor.

Bratfang. Bratflod³. Den Herre Jesus bad selv at opstaae, at dette Onde maae flyve bort, som Aunen flyve med Vinde. I Navn Gud Fader. I Navn Gud Søn. I Navn Gud den hellig Aand. Amen.

¹ Er Tanken her, at 77 er et „fuldkomment“ Tal (jfr. Matt. 18,21 fl.), og det ondes Tal er da det, som ikke naar dette? Sml. Dyrets Tal 666 i Joh. Aabenb. 13,18.

² De tre latinske, her temmelig fordrejede Fyndsprog betyder: „Gid Enden maa sætte Kronen paa Værket! Gud alene Æren! Lærvilligt Snille mestrer alt (her er udeladt: ved at gaa frisk paa).“

³ Fang er en pludselig Sygdom, hos Mennesker Faldsot, Epilepsi; men her tænkes vistnok paa en Hestesygdom, Lammelse. Flod maa her vistnok betyde: „Slagflod“, Slagtilfælde. Brat- ved begge Ord understreger Pludseligheden. — Den nu følgende Signeformel passer særlig til at kurere Fang. En lignende Ramse meddeler i 17de Hundredaar Peder Syv, født i Syv ved Roskilde, Præst i Hellested (Stevns). Den lyder: Christ og Fang de reed over Land. Fang bad nedslaa, Christ bad opstaa. I tre Mænds Nafn.“ — bad d. v. s. bød. — Hvem det er, der skal staa op, fremgaar af endnu ældre udenlandske Sidestykker, f. Eks. dette fra 15de Hundredaar (tysk): „Jesus og „Slag“ (eller: Svimmelhed, Mordt) red een Hest sammen. Slag slog den, Jesus Kristus rejste den op. Staa op, Hest, du har Bod for Slag. Amen.“ Altsaa Jesus hjælper det Dyr op, som den onde Sygdomsaand har slaaet ned. — Det er fornuftigt, at denne gamle Formel nu dukker op fra den samme Egn, hvor dens hidtil eneste danske Hjemmelsmand levede sine Barndomsdage for næsten tre Hundrede Aar siden.